

hluboce zasáhla. Pro etnologickú komunitu jde pak o ztrátu symbolickou; paralelně byl de facto zlikvidován Ústav etnologie na Filozofické fakultě UK, naše nejstarší katedra tohoto oboru, a etnologie byla definitivně rozhodnutím vedení katedry sociální a kulturní antropologie vyřazena i z výuky Fakulty humanitních studií UK, na níž Mirjam Moravcová téměř třicet let působila. Obor, jehož počátky sahají do 30. a 40. let 19. století a který přežil dva totalitní režimy, se tak v Čechách ocitl v jistém institucionálním vakuu. Chápejme proto odkaz Mirjam Moravcové, jež sama sebe vždycky chápala jako etnoložku, nikoliv antropoložku, především jako další službu etnologii a snažme se vybudovat instituci, která bude platformou pro dialog mezi etnologií a antropologií.

Blanka Soukupová
(Západočeská univerzita v Plzni)

Poznámky:

1. Stará, Miriam 1953. K otázce vzniku orálního nářadí „sochy“. *Národopisný věstník československý* 33: 278–299.
2. Stará, Mirjam 1964. Dávné tradice ruské a polské textilní tvorby. *Slovanský přehled* 50 (3): 159–166.
3. Srov. zejména Moravcová, Mirjam 1966. Populační vývoj v evropských socialistických zemích. *Slovanský přehled* 52 (3): 129–137.
4. Moravcová, Mirjam 1969. Změny národnostní struktury států střední a jihovýchodní Evropy v letech 1945–1948. *Slovanský přehled* 55 (5): 361–370.
5. Moravcová, Mirjam 1973. Místo etnografie v rámci slavistických disciplín. *Český lid* 60 (3): 129–132.
6. Moravcová, Mirjam 1974. Základní východiska etnografického studia pražského dělnictva. Koncepte úkolu. *Český lid* 61 (3): 129–138.
7. Robek, Antonín – Moravcová, Mirjam – Štastná, Jarmila (eds.) 1981. *Stará dělnická Praha. Život a kultura pražských dělníků 1848–1939*. Praha: Academia.
8. Nově byl dělnický životní styl zkoumán na pozadí hospodářsko-politického vývoje. Moravcová, Mirjam – Robek, Antonín 1981. Třicet let etnografické práce na výzkumu dělnictva. *Český lid* 68 (1): 72.
9. Moravcová, Mirjam 1986. *Národní oděv roku 1848. Ke vzniku národně politického symbolu*. Praha: Academia.
10. Moravcová, Mirjam 1978. České dělnictvo. Projekt základního etnografického výzkumu, koncepce a ideová východiska syntézy. *Český lid* 65 (3): 131–139.

MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA „ROZDĚLENÍ, PŘESTO STÁLE SPOLU: HRANICE V ORÁLNĚ-HISTORICKÉ PERSPEKTIVĚ“

Česká asociace orální historie (COHA) sa rozhodla svoju 8. medzinárodnú konferenciu zorganizovať okrem spolupráce s Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR tiež so slovenskými kolegyniami a kolegami, a tak sa spoluusporiadateľmi stali Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV (ÚESA SAV), v. v. i., a Katedra etnológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského (KE FiF UK) v Bratislave. V priestoroch hlavnej univerzitnej budovy sa rokovania konferencie v dňoch 9. a 10. februára 2023 aj konali.

Konferenciu otvoril predseda COHA J. Hlaváček a privítal početných účastníkov. Za spolupracujúce inštitúcie sa prihovorili tiež V. Zvara, prodekan FiF UK, ktorý zdôraznil interdisciplinárnu orálnu históriu, a T. Zachar Podolinská, riaditeľka ÚESA SAV upriamiac pozornosť na fenomén hranice v terénnom výskume.

Organizátori zostavili program konferencie do ôsmich tematicky zameraných blokov. V prvom bloku „Orálna história a rôzne podoby hraníc“ M. Vrzgulová predniesla príspevok *Oral history interview ako priateľ, v ktorom zisťujeme hranice našich osobných možností*, v ktorom na príkladoch z vlastnej bádateľskej skúsenosti poukázala na neustále reflektovanie hraníc výskumníkom i narátormi počas interview. J. Hlaváček v referáte *Krizová orálna história: niekoľko kritických poznámok k terénnemu výskumu v čase krízy* zdôraznil potrebu spolupracovať napr. s psychológmi pri

výskumoch v čase kríz, keď je prítomné riziko mnohoaspektovej zraniteľnosti aktérov výskumu. R. Slabáková Švaříčková sa v príspevku *Hľadání hranic: etika a rozhovory s ukrajinskými válečnými uprchlíkmi* zamýšľala nad morálnou dilemou viesť rozhovory s narátormi v pozícii obetí vojnovnej situácie.

Blok „Rok 1989 jako hranice mezi starým a novým režimem“ otvorila L. Krátká referátom *Ekonomická transformace po roce 1989 jako „bod zlomu“ – příběhy nových podnikatelů a podnikatelek z aspektu kontinuity a diskontinuity příběhu* sa pokúsila o „typológiu“ podnikateľov resp. transformačných stratégií. Dvojica autorov J. Zounek a O. Polouček priblížili v príspevku *Príležitost nebo krok zpět? Post-socialistická transformace a zavádění ICT do výuky na základních školách* výsledky projektu venovaného učiteľskému stavu a výučbe na základných školách, tento krát špeciálne z hľadiska zavádzania výpočtovej techniky. Reflexie stavu (nové technológie, návštevnosť, vplyv televízie ai.) pred a po roku 1989 v dejinách kín z pozície aktérov priblížila v referáte *Relativní mezníky? Kina před a po roce 1989* M. Barešová. Blok uzavrel príspevok *Domov v cudzine – cudzina doma? Perspektiva (re)emigrantov vracajúcich sa do Československa po roku 1989* M. Babinčákovéj, keď sa v interview s narátormi ako výrazná ukazuje úloha emócií a problematika krízy identity.

Popoludňajšie rokovanie prvého dňa otvorili M. Mašát a M. Šindelková príspevkom *Rozdílné zobrazení holocaustu v české a slovenské literatuře vydané po roce 1993* približiac viacero vín tohto typu literatúry na Slovensku a v Čechách z hľadiska faktografickosti v kontexte makrohistórie. P. Wohlmut referátom *Finding the Boundary between Historical Revisionism and Critical Reinterpretation of History: Contemporary Military Re-enactment of Estonian Units in Czech Lands* priblížil aktuálny problém autentickejšieho podielu na historickom revizionizme.

K. Pinerová a K. Bušková príspevkom *Využití narativního přístupu v analýze rozhovorů: dozorcí a vězni v období tzv. normalizace* identifikovali dominujúci politicko-ideologický naratív v jazyku pracovníkov väznice. Referát P. Botkovej *Sociální kurátoři v proměnách času* priblížil cez naratívny sociálnych kurátorov hodnotenie systému sociálnej starostlivosti za socializmu. L. Hadarová uzavrela blok príspevkom „*I don't want to sit on a Crate. Researching the Subjectivities of Women in World War II Reneactment*“, v ktorom sa sústredila na problematiku ženskej účasti na hobby inscenovaní historických vojenských situácií.

Aktérsku reflexiu účasti v zdravotníckej záchrannej službe a jej transformáciu priblížil J. Hlaváček referátom *Příteli, chvátej, SOS... Zdravotnická záchranná služba v aktérské reflexi (1952 – 2003)* a predstavil tak nový výskumný projekt, ktorý s cieľom zaznamenať 80 rozhovorov bude problematiku sledovať tiež na základe dobového oficiálneho diskurzu. Blok uzavrela J. Wohlmut Markupová príspevkom *Orální historie jako ne/přítel historické biografie* a otvorila otázku o prínose spoznávaní jedného konkrétneho človeka prostredníctvom napísanej biografie.

Piaty tematický blok „Pohľad za hranice“ uviedli M. Korhel a K. Hořený referátom *Rozhovory s novousadlíkmi ako spôsob hľadania nemeckých „duchov“ v povojnovom Československu a Poľsku*, keď na základe archívneho a etnografického výskumu, sledujúc užívanie objektov a predmetov (šijací stroj, obrazy, prenosný betlehem ai.) po vysídlených Nemcoch študujú procesy a obsahy pamäti. I. Zavorotčenko priblížil referátom *Čeští Rusové: spolu, přesto rozdělení. Diferencující narativy o Československé legii* projekt zameraný na „českých Rusov“ na križovatkách moderných a súčasných dejín, ktorý prináša poznatky o preformátovaní historickej pamäti Rusov v Česku. Blok uzavrela K. Fuksová príspevkom „*But in my Soul, I'll be sorry for this House*“ – oral history of Chisinau Old Town, venovaným problematike historických vrstiev pamäti

a identity obyvateľov kišinevského Starého mesta a uvažovala o potenciáli orálnej histórie v občianskom aktivizme.

Prvý deň konferencie uzavrelo Valné zhromaždenie COHA a spoločenské stretnutie v univerzitných reprezentačných priestoroch Moyzesovej siene.

Konferencia pokračovala blokom „Napříč tematickými hranicemi“ a otvorila ho M. Fritzová referátom *Život na univerzitě během pandemie: izraelsko-české srovnání*, v ktorom priblížila skúsenosť výskumníčky a pedagogičky v čase pandémie Covid 19 s najfrekvencovanejším motívom individuálnej a kolektívnej pamäti – sociálnej izolovanosti a samoty. M. Koval v príspevku *(Ne)obyčejné příběhy paměti žen? Hranice genderu a každodennosti v Československu mezi lety 1945 a 1993* analyzovala viaceré osobné príbehy, ktorých spojivom bolo prekonávanie stereotypov a napĺňanie práva na emancipáciu. Konkrétne skupinovo a lokálne bol ukotvený príspevok J. Zerbsta *Narativní perspektiva členů Občanského fóra na komunistické perzekuce po roce 1968 v příhraničním městě Znojmo*, v ktorom uplatnil koncept tzv. silnej identity. M. Fritzová a T. Součková blok uzavreli informatívnym príspevkom *Představení činnosti Střediska orální historie (SOHI) a časopisu MEMO* o pedagogických, publikačných aktivitách a medzinárodnej spolupráci.

Siedmy tematický blok „Vymezování metodologických a etických hranic výzkumu“ otvorila F. Söhner referátom *Oral History and Dealing with the Past*, v ktorom vyzdvihla terapeutickú funkciu narativizácie minulosti pri zvládaní traumy. Na závažnú problematiku informácií „na hrane zákona“ upozornila D. Mejstříková v referáte *Urbánní folklor na hranici zákona: etické aspekty orálně historického výzkumu subkultury graffiti*. Miestam pamäti a transformáciám kolektívnej pamäti v súvislosti s vojnou na Ukrajine sa P. Prokšanová venovala v príspevku *Hranice paměti* a na základe archívnych prameňov a spomienok potomkov na účasť žien (kuriérky, prevádzkačky) v tzv. treťom

odboji na česko-rakúskej hranici Z. Križalkovičová v referáte *Na rozhraní: limity integrácie a účasti žien (nielen) v Treťom odboji. Protištátny prípad Eliška*.

Posledný blok konferencie „Alterita jako výzkumná hranice“ otvorila príspevkom *Aviončania a Aviončanka. Ako sa robí výskum doma?* Ľ. Voľanská a na základe výskumu pamäti jedného bratislavského domu a jeho obyvateľov/iek okrem iného otvorila otázky experta v téme a publikovania výsledkov výskumu. M. Jarzabek, predseda Poľskej spoločnosti orálnej histórie, sa v referáte *Together, yet divided: Life and Work of the Railway Workers on the Polish-German Border Station (Węgliniec)* s dátami z 50 interview s pracovníkmi železnice na všetkých pozíciách od 50. rokov 20. storočia charakterizoval tematické dominanty reflexie života na hranici dvoch politicko-ekonomických systémov. Na problematiku transformácie v oblasti vzdelávania z pohľadu „Západu“ sa zamerával v príspevku *Strangely Familiar: Czech Transformation of the 1990s through the Eyes of Western Expatriates* T. Razim a uviedol frekvencované motívy naratívov týchto „objektívnych pozorovateľov so skúsenosťou“. A. C. West, bádatelka českého pôvodu žijúca v Kalifornii, charakterizovala v príspevku „*Czech-ish: exploring Identity and Belonging in Exile Among Czechs in California*“ sebaidentifikačné faktory a formy manifestovania etnickej identity českých emigrantov z rokov 1960 – 1970 v USA.

Po každom tematickom bloku príspevkov prebehla podnetná diskusia – napríklad o potrebe kontextualizácie výskumných dát, o požiadavke neinvazívnosti výskumníka, o probléme výberu výskumnej vzorky či o popularizačnom a edukatívnom potenciáli orálnej histórie.

Konferencia COHA sprostredkovala obraz o aktuálnom dianí na poli orálnej histórie prinajmenšom v česko-slovenskom rámci a určite mnohým zúčastneným poskytla inšpiratívne podnety.

Hana Hlášková
Ústav etnológie a sociálnej
antropológie SAV, v. v. i.